

แนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

Guidelines for Promoting Buddhist Ordination in Thai Society

พระครูวิธานอุดมกิจ (ฉัตรชัย จงเจตติ)
Phrakhruwithanudomkit (Chatchai Jongjetdee)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
E-mail: dangwatyang01@gmail.com

Received January 31, 2024; Revised February 27, 2024; Accepted February 29, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการบรรพชาอุปสมบทในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทในสังคมไทย และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย ผู้วิจัยใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 รูป/คน ผลการวิจัยดังนี้

1) การบรรพชาและอุปสมบทในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้แสดงความหมายไว้อย่างชัดเจนว่า ในสมัยพุทธกาลใช้คำว่า “บรรพชา” หมายถึง การออกบวช หรือการเว้นชั่ว ต่อมาในปัจจุบันได้หมายถึงการบวชสามเณร ส่วนคำว่า “อุปสมบท” นั้นแปลว่า การเข้าถึง ซึ่งหมายถึงการเข้าถึงความสงบ และหมายรวมถึงการบวชพระภิกษุและภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันใช้ในการเรียกการบวชพระภิกษุว่า “การอุปสมบท” หรือ “การบรรพชาอุปสมบท”

2) สภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทในสังคมไทย เกิดจากปัญหาดังนี้คือ ปัญหาที่เกิดจากนโยบายภาครัฐ เพราะนโยบายภาครัฐมีผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง เช่น นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ การศึกษาภาคบังคับ เป็นต้น ปัญหาเกิดจากสภาพเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นทำให้เกิดการจ้างงานจำนวนมาก และผู้คนในชนบทหลั่งไหลเข้ามาทำงานในเมือง ปัญหาเกิดจากค่านิยมที่ยังไม่พัฒนาด้านการศึกษาคณะสงฆ์ให้ทันกับโลกปัจจุบัน ประกอบกับปัญหาข้อวัตรปฏิบัติของสงฆ์ที่เป็นข่าวทางสื่อออนไลน์ และปัญหาหลังการบรรพชาอุปสมบท คือการได้รับประโยชน์จากการบรรพชาอุปสมบทอย่างแท้จริง

3) แนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย แบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ประกอบด้วย การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาครัฐ คือหน่วยงานรัฐต้องร่วมมือกันกับคณะสงฆ์ในการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบท การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยคณะสงฆ์ โดยคณะสงฆ์ต้องพัฒนาประโยชน์ที่จะได้รับจากการบรรพชาและอุปสมบท และการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาคเอกชนและประชาสังคม โดยร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาคเอกชนและประชาชนสนับสนุนการบรรพชาอุปสมบทในรูปแบบต่าง ๆ

คำสำคัญ: การบรรพชาอุปสมบท; พุทธศาสนิกชน; สังคมไทย

Abstract

This research has three objectives: 1) 1) to study the Buddhist ordination in Buddhist scriptures, 2) to study the problem of decreasing Buddhist ordination in Thai society, and 3) to study ways to promote the Buddhist ordination in Thai society. The researcher used a qualitative research study, by collecting data from documents and in-depth interviews with 15 key informants. The research results are as follows:

1) The meaning of ordination in Buddhist scriptures clearly shows that In the Buddha's time, the word “Bap-pha-cha” was used to mean ordination or abstinence from evil. Later, in the present, it means the ordination of a novice. The word "ordination" means access, which means access to peace. and includes the ordination of monks and nuns in Buddhism Currently used to call the ordination of monks as "ordination" or Upasampada.

2) The problem of decreasing Buddhist ordination in Thai society. It was found that: The problems caused by government policies, the government policies have a wide impact on society, such as basic education policies, or compulsory education, etc. The problems caused by economic and social changes. The industry has been promoted more, creating a large number of jobs. and rural people flocked to work in the city. The problems caused by the monks, that has not developed the education of the Sangha to keep up with the present world and the problem of the practice of the monks that has been reported in online media and problems after ordination which means truly benefiting from ordination.

3) Guidelines for promoting the Buddhist ordination in Thai society are divided into 3 approaches: Promotion of ordination by the public sector, that is, government agencies must cooperate with the Sangha in setting policies to promote ordination. Promotion of ordination by the Sangha, the Sangha must develop the benefits that will be received from ordination, and the promotion of ordination by the private sector and civil society. by cooperation between private agencies and the public to support Buddhist ordination.

Keywords: Buddhist; Ordination; Thai Society

บทนำ

การบวชก่อนสมัยพุทธกาลคำว่า “บวช” มาจาก ป+วช แปลว่า การเว้นทั่ว เว้นความชั่วทุกอย่าง หมายถึง การบวชทั่วไป เป็นบุรพประโยคแห่งอุปสมบท เดิมคำว่า “บรรพชา” หมายความว่าบวช เป็นภิกษุ เช่น เสด็จออก บรรพชา อัครสาวกบรรพชา เป็นต้น ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้คำว่าทำให้คุณวิเศษหรือเข้าใกล้การบรรลุธรรม ได้แก่ การบวชของภิกษุและภิกษุณี อุปสมบทแต่บางครั้ง ก็ใช้ควบคู่กันไปว่า บรรพชาอุปสมบท การบวช ใช้กับคนที่ปลีกตัวออกจากเรือน คือ สละชีวิตแบบชาวบ้านไปสู่วิถี แห่งบรรพชิต โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยม อันเป็นที่สุดแห่งการ ประพฤติพรหมจรรย์ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ในตอนหนึ่งว่า “เหล่ากุลบุตรผู้ออกจากเรือนเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันนี้แน่แท้” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น การบวช จึงหมายถึงการนำพาตนให้พ้นไปจากภาวะของความเป็น ฆราวาส ซึ่งหมายถึงการถือเพศเป็นภิกษุสามเณร ด้วยการดำเนินชีวิตที่ทวนกระแสกิเลส พร้อม กันนั้นก็มีการฝึกฝนอบรมตนเองทางกาย วาจาและใจให้สูงขึ้น จวบถึงภาวะของความพ้นทุกข์การบวช ตามความหมายในปัจจุบัน มีนัยเป็น 2 คือ

1) บรรพชา หรือ บวช หมายถึงการเว้นชั่ว เว้นชั่วหน้า หมายถึงการเว้นจาก กามหรือเว้นจากภักขิยาหน้า ซึ่งคำนึงถึงความถึงการบวชเป็นสามเณรและการบวชเป็น พระภิกษุแต่คำว่า “บรรพชา” ในปัจจุบันหมายถึงการบวชเป็นสามเณร

2) อุปสมบท หมายถึง การทำให้คุณวิเศษหรือเข้าใกล้การบรรลุธรรม ได้แก่ การบวชของภิกษุและภิกษุณีพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นในโลก ก่อนจะมีการตรัสรู้พระอนุตตร สัมมาสัมโพธิญาณ ได้มีบุคคลพิจารณาใคร่ครวญจนมองเห็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องอยู่กับชีวิต เป็นไปตามสภาพแวดล้อม ตามเหตุปัจจัย ต้องขอยกเหตุการณ์ในชมพูทวีปเมื่อครั้งนั้นตามที่ปรากฏพอเป็นหลักฐานได้ว่า ยุคนั้น คนพวกหนึ่งกำลังรุ่งเรืองด้วยอำนาจวาสนา และกำลังเฟลิดเฟลิมัวเมาแสวงหาทรัพย์สมบัติ และความสุขทางวัตถุพร้อมกับคนหลายพวกกำลังมีฐานะ และความเป็นอยู่ด้อยลง ไม่ค่อยได้รับการเหลียวแล ส่วนคนอีกพวกหนึ่งก็ปลีกตัวออกไปจากสังคมที่เดียว ไปมุ่งค้นหาความจริงทางปรัชญาโดยมิได้ใส่ใจสภาพสังคมเช่นเดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป. อ.ปยุตฺโต, 2557)

กระบวนการคัดคนเข้าบวชในพระพุทธศาสนา มี 3 แบบ ได้แก่ 1) เอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ การบวชที่พระพุทธเจ้าทรงประทานด้วยพระองค์เอง 2) ติสระณคณุปสัมปทา คือการบวชด้วยไตรสรณคณัน ซึ่งในปัจจุบันใช้ในการบวชสามเณร 3) ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา คือการบวชที่พระสงฆ์เป็นผู้กระทำการที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยภิกษุประชุมครบองค์กำหนด ในเขตชุมชนซึ่งเรียกว่า สิม่า กล่าววาจาประกาศเรื่องความที่รับคนนั้นเข้าหมู่ และได้รับความยินยอมของภิกษุ ทั้งปวงผู้เข้าประชุมพัฒนาการบวชของเถรวาทในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่สมัยสุโขทัยด้วยพิธีบวชตามประเพณี มีปูครูเป็นผู้คัดเลือก ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเกิดประเพณีการบวชรับใช้ราชสำนัก และกระบวนการคัดบุคคลเป็นพระอุปชฌาย์ไปบวชให้ชาวลัทธิ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน การบวชยึดหลักพระธรรมวินัย และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อำนาจหน้าที่ในการคัดคนเข้าบวชในพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอยู่ที่พระอุปชฌาย์ และมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ออกกฎระเบียบควบคุมพระสงฆ์ในประเทศไทย (พระมหาสัณฺญา ขนฺติธมฺโม, 2561) จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการต่อการคัดคนเข้าบวช พบว่านักวิชาการให้ความสำคัญเรื่องกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม และให้ยึดตามพุทธบัญญัติ แนวทางการพัฒนากระบวนการคัดคนเข้าบวชในพระพุทธศาสนาต้องยึดหลักธรรมวินัยกับกฎระเบียบทางสังคม และการพัฒนาผู้บวชด้วยการให้การศึกษาก่อนและหลังการบวช (รัฐกรณ์ พงษ์ประเสริฐ, 2564) โดยมีการตรวจสอบกระบวนการอย่างเป็นระบบ และจะต้องให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ทั้งอุปชฌาย์และคณะสงฆ์ต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัดมีการประสานความร่วมมือระหว่างรัฐ ชุมชน และคณะสงฆ์ ช่วยกันตรวจสอบพฤติกรรมของบุคคลผู้จะเข้ามาบวชข้อเสนอแนะในการพัฒนาควรแปลความหมายของคำบรรพชาอุปสมบทจากภาษาบาลีมาเป็นภาษาไทย ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคัดคนเข้าบวช ควรมีการตรวจสอบประวัติของบุคคลผู้ที่จะเข้ามาบวชอย่างจริงจัง และมหาเถรสมาคมควรกวดขันเกี่ยวกับการให้บรรพชาอุปสมบทของพระอุปชฌาย์มากขึ้น

ประเพณีของคนไทยเราที่นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนมากนิยมให้ลูกหลาน ได้เข้าสู่อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ผู้ชายทุกคนเมื่ออายุครบแล้วจะต้องบวช การบวชถือว่าเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้ศีลธรรม และเป็นการตอบแทนบุญคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด (พระมหาทวี วิสารโท, 2560) ดังนั้น การบวชจึงถือว่าเป็นประเพณีที่จำเป็นสำหรับลูกผู้ชายทุกคน ถึงแม้ว่าจะดำรงภาวะของความเป็นนักบวช เพียงชั่วระยะเวลาอันเล็กน้อย ก็ยังมีความพอใจในภาวะเช่นนั้น ในการบวชคนโบราณถือว่าคนที่ยังไม่ได้บวชเรียน เป็นคนที่ไม่บรรลุนิติภาวะ เป็นผู้ที่ยังไม่ควรแก่การครองเรือน เรื่องประเพณีบวชเป็นภูมิปัญญาของคนไทยอย่างน้อยที่สุดก็จะได้ประโยชน์หลายประการ เช่น 1) มีผู้สืบทอดอายุพระศาสนาด้วยการบวชเรียน 2) ช่วงวัยดังกล่าวถือว่าอยู่

ในช่วง "เลื้อยร้อน" หากได้บวชอยู่ในร่มเงาของผ้ากาสาพัดก็ช่วยประกันภัยต่าง ๆ ได้พอสมควร โดยเฉพาะภัยที่เกิดเพราะความ "เลื้อยร้อน" 3) ทำให้มีโอกาสได้ซึมซับคำสอนมากขึ้น อันจะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในภายหน้าสืบต่อไป 4) ทำให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องได้มีโอกาสทำบุญเพิ่มขึ้น (แก้ว ชิตตะขบ, 2555) สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (Phumphongkhochasorn et al., 2022) ทดลองฝึกปฏิบัติตามที่ได้เรียนมา และการปฏิบัตินี้จะนำไปสู่ความรู้แจ้งเห็นจริง (Damnoen et al., 2021) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปใช้ด้วยความรอบคอบ (พระอรรถชาติ เดชดำรง, 2566; Tan & Damnoen, 2020) สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา (โยตะ ชัยวรมันกุล และคณะ, 2566) และมีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (Klomkul et al., 2023)

ปัจจุบันพบว่ามีปัญหาการลดลงของกุลบุตรที่จะเข้ามารับการบรรพชาอุปสมบท โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้แสดงสถิติพระภิกษุสามเณรไว้ดังนี้ คือ ในปี 2563 มีพระภิกษุจำนวน 181,518 รูป สามเณร 29,233 รูป ถ้าดูสถิติของพระภิกษุสามเณรย้อนหลังพบว่า มีจำนวนลดลงทุกปี โดยได้เปรียบเทียบสถิติ 10 ปีคือปี 2553 พบว่ามีพระภิกษุ จำนวน 261,466 รูป สามเณร จำนวน 61,247 รูป พบว่า ลดลงพระภิกษุลดลงไปจำนวน 79,948 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.57 และสามเณรลดลงไป 32,014 รูป คิดเป็นร้อยละ 52.27 ซึ่งน่าจะเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ ประการ เช่น เนื่องจากภาวะความเจริญของบ้านเมือง การประสบความสำเร็จของสาธารณสุขในการรณรงค์เรื่องการทำหมันทำให้มีจำนวนบุตรต่อครอบครัวไทยลดลง เป็นต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องแนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย เพื่อทำให้ทราบสภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวพร้อมทั้งส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในสังคมไทยสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบรรพชาอุปสมบทในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาแนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และโดยการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยพระอุปัชฌาย์ 2 รูป พระอาจารย์สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลี 8 รูป พระภิกษุ/สามเณรผู้บวชระยะยาวเพื่อโอกาสในการศึกษา 3 รูป และผู้ทรงคุณวุฒิจากกระทรวงวัฒนธรรม 2 ท่าน รวม 15 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสอบถามเชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบโดยความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย 1) พระศรีสุทธีเวที, ผศ.ดร. 2) พระมหาวิโรจน์ คุตติวิโร, ผศ.ดร. 3) ผศ.ดร. ปัญญา คล้ายเดช 4) ผศ.ดร. อุทัย สติมัน และ 5) รศ.ดร.มานพ นึกการ เรียน ซึ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาและอุปสมบทในปัจจุบัน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ประกอบด้วย

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ศึกษาจากอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์งานวิจัย บทความ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอันเป็นผลงานของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา

การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) มีขั้นตอนดังนี้คือ ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำการนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ทั้งจากเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์โดยแยกแยะประเด็นที่ศึกษาหาสิ่งที่เหมือนและแตกต่าง หรือมีความสัมพันธ์กับองค์ความรู้ต่อมาก็จะวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นนำผลวิเคราะห์ที่ได้มาพิจารณาความถูกต้องว่าสามารถตอบวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้หรือไม่ เพื่อตอบปัญหาวิจัย และสรุปผลการวิจัยพร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

การบรรพชาอุปสมบทในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

การบรรพชาและอุปสมบทในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น ได้แสดงความหมายไว้ชัดเจนว่า ในสมัยพุทธกาลใช้คำว่า “บรรพชา” หมายถึง การออกบวช หรือการเว้นชู้ ต่อมาในปัจจุบันได้หมายถึงการบวชสามเณร ส่วนคำว่า “อุปสมบท” นั้นแปลว่า การเข้าถึง ซึ่งหมายถึงการเข้าถึงความสงบ และหมายรวมถึงการบวชพระภิกษุและภิกษุณีในพระพุทธศาสนา ปัจจุบันใช้ในการเรียกการบวชพระภิกษุว่า “การอุปสมบท” หรือ “การบรรพชาอุปสมบท”

การบรรพชาอุปสมบทนั้นมีความสำคัญอย่างมากทั้งต่อผู้บวชเอง ต่อพระพุทธศาสนา และต่อวัฒนธรรมประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมประเพณีไทย ซึ่งสืบทอดกันมาแต่ดั้งเดิมก่อนกรุงสุโขทัย แม้แต่พระมหากษัตริย์ก็ต้องทำการบรรพชาอุปสมบท และกล่าวคำแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ซึ่งการบรรพชาอุปสมบทนั้นมีความเป็นมาตั้งแต่ครั้งก่อนพุทธกาล ก่อนสมัยพุทธกาลนั้นประเทศอินเดียมีการบวช หรือการแสวงหาความหลุดพ้นอยู่มากมาย มีนักบวชหลากหลายที่แสวงหาความ

หลุดพ้น โดยพระพุทธเจ้าก็เป็นหนึ่งในจำนวนนักบวชที่แสวงหาความหลุดพ้นจากความทุกข์ จนในที่สุดพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ และได้แสดงธรรมเป็นครั้งแรกชื่อว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” แก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และทำให้พระอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลุตามการบรรพชาอุปสมบทในสมัยพุทธกาลมีหลายวิธีการด้วยกัน โดยเริ่มแรกพระพุทธองค์ใช้วิธีการเอหิภิกขุอุปสัมปทา ซึ่งพระพุทธองค์บวชให้เอง ต่อมาทรงอนุญาตให้สาวกบวชโดยใช้วิธีการติสฺรณคมณุปสัมปทา ซึ่งได้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันใช้ในการบวชสามเณร

นอกจากนี้พระพุทธรองค์ยังได้ทรงมีพุทธานุญาตให้มีการบวชพระภิกษุด้วยวิธีอุทตถกัมมวาจา โดยให้สงฆ์เป็นใหญ่ในการบวช และใช้วิธีการนี้บวชพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการบรรพชาอุปสมบทหรือการบวชนั้น ในสมัยพุทธกาลมีวัตถุประสงค์หลักคือการออกบวชเพื่อพ้นทุกข์ หรือแสวงหาความสงบ แม้ช่วงหลัง ๆ จะมีการเข้ามาบวชเพื่อลาภสักการะอยู่บ้าง แต่ก็ถูกพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ขัดออกไป เหมือนน้ำทะเลซึ่งสิ่งของไม่ดีเข้าฝั่งจะนั้น อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการบวชในปัจจุบันมีความหลากหลายแตกต่างจากในครั้งอดีต แต่ก็มีวัตถุประสงค์หลักคือการบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย นอกจากนี้คุณสมบัติของผู้บรรพชาอุปสมบทก็มีความสำคัญมาก โดยพระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติคุณสมบัติของผู้บรรพชาอุปสมบทไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ทางคณะสงฆ์ไทย โดยมหาเถรสมาคมก็ยังได้กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม เพื่อควบคุมและดูแลผู้ที่เข้ามาบวชเป็นพระภิกษุสามเณรให้เป็นไปตามพุทธานุญาต ส่วนประโยชน์ของการบรรพชาอุปสมบทนั้นมีมากมายทั้งประโยชน์ต่อตัวของผูบบวชเอง หรือประโยชน์ต่อญาติพี่น้องของผูบบวช และประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

สถานภาพและหน้าที่ของผู้บรรพชาอุปสมบท หลังจากได้รับการบรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะได้รับสถานภาพทางสังคมและสถานภาพของสงฆ์ ซึ่งสถานภาพทางสังคมนั้นคือสัญลักษณ์ของความดี เป็นที่เคารพนับถือของคนในสังคม และสถานภาพของสงฆ์คือความเป็นส่วนหนึ่งของสงฆ์ โดยสถานภาพมาคู่กับบทบาทที่ต้องปฏิบัติด้วย โดยบทบาทหลักๆ คือบทบาทที่มีในพุทธบัญญัติ คือการประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย คือเว้นจากข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามปฏิบัติตามข้อที่ทรงอนุญาต และนอกจากนี้ยังมีบทบาทที่ต้องปฏิบัติต่อครูอุปัชฌาย์อาจารย์ผู้ให้ความรู้และแนะนำในทางที่ดี โดยผู้บรรพชาอุปสมบทใหม่จะต้องอยู่ในความดูแลของพระอุปัชฌาย์อย่างน้อย 5 ปี นี่คือบทบาทหน้าที่ที่ผู้บรรพชาอุปสมบทต้องถือปฏิบัติ

สภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทในสังคมไทย

สภาพปัญหาการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทในสังคมไทย เกิดจากปัญหาหลายประการซึ่งผู้วิจัยได้สรุปปัญหาได้ดังนี้คือ ปัญหาที่เกิดจากนโยบายภาครัฐ ปัญหาเกิดจากสภาพเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาเกิดจากคณะสงฆ์ และปัญหาหลังการบรรพชาอุปสมบท ซึ่งแต่ละปัญหาล้วนแต่มีผลต่อการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทดังนี้

ปัญหาที่เกิดจากนโยบายภาครัฐ นโยบายภาครัฐนับเป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ และมีผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายทางสังคม ซึ่งนโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนโยบายที่ดี ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิในการเรียนอย่างน้อยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยได้รับการสนับสนุนการเรียนจากภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวมีผลกระทบต่อการเข้ามาบวชเรียนของพระภิกษุสามเณร โดยเฉพาะสามเณรซึ่งมีอายุอยู่ในวัยที่ต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือการศึกษาภาคบังคับ แต่อย่างไรก็ตามผู้ที่เข้ามาบวชเรียนสามารถที่จะได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญของการศึกษาของคณะสงฆ์ ปัจจุบันยังคงมีสามเณรที่ศึกษาระดับมัธยมศึกษา แต่ส่วนใหญ่เป็นสามเณรที่มาจากกลุ่มของคนชายขอบ หรือกลุ่มที่การศึกษาของภาครัฐเข้าไม่ถึง อีกนโยบายหนึ่งของภาครัฐที่มีผลกระทบต่อการลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทคือนโยบายวางแผนครอบครัว ซึ่งเป็นนโยบายที่ประเทศไทยของเราได้ดำเนินการมานาน และได้รับผลอย่างดียิ่ง ทำให้ประชากรของประเทศ ณ ปัจจุบันอยู่ที่ประมาณ 70 ล้านคน การที่ประชากรมีจำนวนดังกล่าวและมีประชากรส่วนหนึ่งอยู่ในวัยผู้สูงอายุจึงทำให้การลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทโดยตรง เพราะวัยทำงานต้องดูแลผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น

ปัญหาที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สังคมปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่ไว้มาก ๆ ถ้าเราอยู่นิ่งเฉย ๆ ก็จะไม่ทันการเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรมก็ทำให้เกิดการจ้างงานและการพัฒนาประเทศ แต่ใน

ขณะเดียวกันก็ทำให้เกษตรกรชนบทเข้าสู่เมืองมากขึ้นด้วย การที่เกษตรกรเข้าทำงานในเมืองหลวงนั้นก็จึงเป็นช่องว่างในชนบทที่เหลือแต่ผู้สูงอายุดูแลหลานอยู่ที่บ้าน อย่าแต่จะบวชเลย แม้แต่จะกลับบ้านก็ยากที่จะทำได้ เพราะเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมที่ไม่มีแม้เวลาจะทำอะไรที่เป็นส่วนตัวได้ อีกปัญหาคือภาวะหนี้สินของครอบครัวที่เป็นสังคมทุนนิยม 100% จึงทำให้มีหนี้ระดับครัวเรือนมาก คนหนุ่มสาวจึงต้องทำงานเพื่อปลดหนี้ให้กับครอบครัว นอกจากนี้จากการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวจึงทำให้ความเชื่อ ความศรัทธาเปลี่ยนไป คนในสังคมปัจจุบันมีความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าเชื่อในคำสอนของพระพุทธศาสนา ประกอบกับภาพลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ปรากฏต่อต่อสังคมค่อนข้างไม่ดีมากนัก จึงทำให้คนหนุ่มสาวค่อนข้างจะหันหลังให้กับการบวชและศึกษาธรรมวินัย

ปัญหาที่เกิดจากคณะสงฆ์เอง ก็เป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้กุลบุตรที่จะบรรพชาอุปสมบทลดลง ทั้งนี้เพราะปัญหาภายในองค์กรสงฆ์มีหลายประการเป็นต้นว่าปัญหาด้านการศึกษาที่มุ่งศึกษาธรรมและบาลีเป็นหลัก ทำให้คนสมัยใหม่ไม่ให้ความสนใจที่จะเข้าวัดเพื่อศึกษาดังกล่าว ปัญหาของพระอุปัชฌาย์ที่ไม่มีเวลาดูแล สัทธินิหาริกก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้กุลบุตรที่บวชเข้ามาไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างจริงจัง ปัญหาสภาพแวดล้อมของวัดถ้าวัดอยู่ในเมืองก็มีกุลบุตรเข้ามาบรรพชาอุปสมบทมาก แต่ถ้าเป็นวัดชนบทก็จะน้อย ตลอดถึงเสนาสนะของวัดก็มีความสำคัญในการรองรับกุลบุตรที่จะบวชเข้ามาศึกษาธรรมในวัด ปัญหาข้อวัตรปฏิบัติของสงฆ์ นี่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร มีการแชร์ข่าวที่ไม่ดีนักของพระสงฆ์มากกว่าข่าวดี ๆ ทำให้เกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อพระสงฆ์เกิดขึ้นกับเยาวชน และปัญหาพิธีกรรมการบวชที่เป็นความเชื่อมากกว่าความถูกต้องตามพระธรรมวินัย การบวชแต่ละครั้งต้องใช้จ่ายเป็นจำนวนมากก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กุลบุตรที่อยู่ในครอบครัวยากจนไม่อาจบรรพชาอุปสมบทได้

ปัญหาหลังการบรรพชาอุปสมบท จะเป็นปัญหาที่เมื่อกุลบุตรได้สละเพศฆราวาสเข้ามาบวชเพื่อเรียนรู้หลักธรรมแล้วแต่ไม่ได้รับการศึกษาอบรมตามที่ตั้งใจไว้ เนื่องจากการที่พระอาจารย์ผู้ให้การฝึกอบรมไม่เพียงพอ ตลอดถึงปัญหาของเพื่อนสหธรรมมิกที่สร้างปัญหารบกวนในการศึกษาธรรมในระหว่างการบวช และนอกจากนี้ยังมีภัยของภิกษุที่ผู้บวชใหม่ต้องเผชิญอีกต้อง ซึ่งผู้บวชต้องมีความอดทนจึงจะสามารถรักษาพรหมจรรย์ของตนเองไว้ได้

ปัญหาดังกล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนเป็นปัญหาที่ทำให้ผู้บรรพชาอุปสมบทลดลง และส่งผลกระทบต่อ ๆ มา ทุก ๆ ปี หากคณะสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องไม่แก้ไขปัญหาดังกล่าวแล้ว การลดลงของผู้บรรพชาอุปสมบทก็ยังคงอยู่และอาจลดลงเรื่อย ๆ จนในที่สุดจะเหลือเพียงวัดร้างให้เห็น เหมือนที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในพื้นที่ชนบทบางแห่งในปัจจุบัน

แนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทย

แนวทางการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนในสังคม สรุปได้ว่า บทบาทในการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประกอบด้วย การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาครัฐ การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยคณะสงฆ์ และการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาคเอกชนและประชาสังคมดังนี้

การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐต้องคำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชน ประเพณีและวัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและความต้องการของประชาชน ซึ่งมีแนวทางส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทดังนี้

1) การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทตามประเพณีและวัฒนธรรมไทย

จารีต ประเพณี และวัฒนธรรมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการส่งเสริมการบวชของชายไทยที่มีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ โดยมีความเชื่อเบื้องต้นว่าผู้บวชนั้นเป็น “บัณฑิต” หรือ “ทิด” คือผู้ที่ได้ศึกษาแล้ว และมีความพร้อมไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินชีวิตหรือการทำงานต่าง ๆ คนไทยในอดีตเห็นประโยชน์ของการบวชว่า แม้จะ

บวชชั่วคราว บวชสักระยะหนึ่งก็จะช่วยขัดเกลาให้ชีวิตเจริญงอกงามขึ้นได้บ้าง ยิ่งเป็นผู้ที่จะต้องรับผิดชอบสังคมต่อไปถ้าเป็นคนไม่เคยบวช ไม่ได้ฝึกหัดขัดเกลาตนเองมาบ้าง ก็จะไม่สามารถรับผิดชอบต่อสังคมและอาจจะก่อปัญหาให้แก่สังคมอีกด้วย

2) การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในโอกาสสำคัญ

การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในโอกาสสำคัญนั้น แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ 1) การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ 2) การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในวันสำคัญของชาติ การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาหลายวัน เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา และวันเข้าพรรษา เป็นต้น ส่วนการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในวันสำคัญของชาติ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันพระราชสมภพของพระบรมวงศานุวงศ์ และวันสำคัญอื่น ๆ ซึ่งหน่วยงานราชการสามารถสนับสนุนการบรรพชาอุปสมบทด้วยการประชาสัมพันธ์ให้เยาวชนพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมบรรพชาอุปสมบทได้ โดยวัดต่าง ๆ ทั้งในเมืองและนอกเมืองเป็นสถานที่บรรพชาอุปสมบท

3) การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบท ณ แดนพุทธภูมิ ประเทศอินเดีย

โครงการบรรพชาอุปสมบท ณ แดนพุทธภูมิ ประเทศอินเดีย มีการจัดขึ้นอยู่อย่างเนื่อง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความเป็นมา คือ พระตถาคตเจ้าได้ทรงแสดงสถานที่ 4 ตำบลว่าเป็นสิ่งที่ควรจะดู ควรจะได้เห็น ควรจะเกิดสังเวช (ความสลัดใจกระตุ้นเตือนจิตใจให้คิด กระทำแต่สิ่งดีงาม) แก่กุลบุตร กุลธิดา ผู้มีศรัทธา การจัดของหน่วยงานราชการและภาคเอกชนต่าง ๆ การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบท ณ แดนพุทธภูมิ ประเทศอินเดีย จะทำได้โดยการมีส่วนร่วมของทั้งหน่วยงานภาครัฐ คณะสงฆ์และภาคเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย การบรรพชาอุปสมบท ณ แดนพุทธภูมิ ประเทศอินเดียมีเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้มีความภาคภูมิใจในฐานะที่เกิดมาเป็นชาวพุทธ ได้พบพระพุทธศาสนา และได้กลับคืนสู่แดนพุทธภูมิ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของพุทธศาสนิกชนจำนวนมาก

4) การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในช่วงปิดภาคเรียน

หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายสนับสนุนส่งเสริมการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนในช่วงปิดภาคเรียน โดยกำหนดให้แต่ละโรงเรียนจัดส่งนักเรียนชายเข้าร่วมโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน อย่างน้อยร้อยละ 30 ของนักเรียนชายทั้งหมดของแต่ละโรงเรียน ซึ่งการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจะทำให้เกิดกิจกรรมมากมาย เช่น ทำให้ผู้ปกครองเข้าวัดทำบุญ ส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาให้กับเด็กและเยาวชน ส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ซึ่งถ้าหากหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายดังกล่าวจะทำให้วัดมีกิจกรรมช่วงปิดเทอมใหญ่ภาคฤดูร้อนและเป็นการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชนของชาติต่อไป

5) การส่งเสริมกิจกรรมหลังการบรรพชาอุปสมบท

การส่งเสริมกิจกรรมหลังการบรรพชาอุปสมบทมีความสำคัญยิ่งต่อการที่พระสงฆ์หรือสามเณรจะยังบวชต่อไปหรือไม่ เพราะส่วนหนึ่งของการลดลงของพระภิกษุสามเณรเกิดจากการที่พระภิกษุสามเณรที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนาแต่ไม่มีกิจกรรมที่จะทำอย่างจริงจัง ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนกิจกรรมให้กับพระภิกษุสามเณร เช่น กิจกรรมการสอนธรรมะในโรงเรียน หรือครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง และให้พระท่านเข้าไปมีบทบาทในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างแท้จริง หรือกิจกรรมการส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียนให้กับสามเณรที่บรรพชาเข้ามาในพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการเรียนการสอนทั้งพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ แผนกธรรม และแผนกบาลีอย่างแท้จริง หน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนอย่างแท้จริง ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเงินนิตยภัตรที่สนับสนุน

ต้องมีการจัดการที่ดีและต่อเนื่อง อย่ามองข้ามเงินสนับสนุนเหล่านี้ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็เป็นปัจจัยในการเดินทางของพระภิกษุสามเณรในการศึกษาเล่าเรียน หรือการออกไปเผยแผ่ธรรม

6) การสนับสนุนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บรรพชาอุปสมบท

การสนับสนุนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บรรพชาอุปสมบทให้กับวัดซึ่งเป็นสถานที่บวชของบุคคลนั้น ๆ ถือว่าเป็นการสนับสนุนการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนอีกทางหนึ่งด้วย เนื่องด้วยหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติต้องสนับสนุนข้อมูลด้านคดีความของผู้ที่จะบรรพชาอุปสมบทว่ามีคดีความอยู่หรือไม่ ทั้งนี้ต้องให้เกิดความรวดเร็วในการติดต่อประสานงานและดำเนินงานตรวจสอบผู้ที่ได้รับการบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ทั้งในด้านกฎหมายและด้านพระธรรมวินัยก็มีการบัญญัติในเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจน และได้บัญญัติไว้ในคุณสมบัติผู้ขอบรรพชาอุปสมบทตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 17 (พ.ศ. 2536) ข้อที่ 14 คือห้ามให้การบรรพชาอุปสมบทแก่คนที่หลบหนีอาญาแผ่นดิน และผู้ต้องหาในคดีอาญา ดังนั้นการสนับสนุนข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อเช็คประวัติก่อนการบรรพชาอุปสมบทที่รวดเร็วจึงเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทให้กับผู้จะบรรพชาอุปสมบท

การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยคณะสงฆ์

คณะสงฆ์สามารถส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทได้หลายทาง อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับนโยบายของคณะสงฆ์ที่ปกครองพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะมีธรรมเนียมปฏิบัติแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของพื้นที่และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ด้วย อย่างไรก็ตามสามารถสรุปการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของคณะสงฆ์จากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ดังนี้

1) การส่งเสริมการจัดการศึกษาคณะสงฆ์

การส่งเสริมการจัดการศึกษาคณะสงฆ์จะช่วยส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดในต่างจังหวัด ซึ่งเยาวชนส่วนมากที่มีความอยากจนยังมีอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย โดยเด็กและเยาวชนเหล่านั้นสามารถเข้ามาบวชเป็นสามเณรเพื่อศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญได้ อย่างไรก็ตามนอกจากการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญแล้ว สามเณรที่บวชเข้ามายังสามารถศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีควบคู่กันไปได้อีกด้วย

2) การจัดอบรมก่อนการบวชแก่ผู้ขอบรรพชาอุปสมบท

การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทด้วยการจัดอบรมก่อนการบวชนั้น เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้ขอบวช ซึ่งสามารถทำได้ 2 วิธีการดังนี้ คือ 1) การอบรมก่อนบวชที่วัด การจัดการอบรมให้กับผู้ที่บวชที่วัดเป็นการเตรียมความพร้อมและซักซ้อมทำความเข้าใจในการบวช และท่องขานนาค 2) การให้เอกสารแนะนำก่อนบวช โดยอาจทำในรูปแบบของแผ่นพับ ซีดี วิดีทัศน์แสดงข้อมูล วัตถุประสงค์ของการบวช แนะนำการปฏิบัติตนระหว่างที่บวชอยู่ผู้บวชระยะสั้น 7 วัน 15 วัน 1 เดือน

3) การจัดอบรมพระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์ผู้สอน

หน้าที่ของพระอุปัชฌาย์ คือการทำหน้าที่ตั้งแต่การคัดเลือกผู้ขอบวชและตรวจสอบคุณสมบัติของผู้บวช คือ ไม่มีโรคภัยแรง วิธีการขั้นตอนบวช เช่น มีการสอนนาค บอกอนุศาสน์ หลังบวชก็ให้ปฏิบัติกิจของสงฆ์ ทำวัตรเช้าเย็น เป็นต้น การที่พระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองจะเป็นประโยชน์ที่สำคัญอย่างมากในการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของเด็กและเยาวชนไทย เพราะ พระอุปัชฌาย์และพระอาจารย์ผู้สอนมีบทบาทสำคัญเป็นอันดับแรกในการที่จะรับเด็กและเยาวชนเข้ามาสู่พระพุทธศาสนา และแนะนำสั่งสอนให้เด็กและเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนา

4) การจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้บรรพชาอุปสมบท

การจัดหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้บรรพชาอุปสมบท การที่เด็กและเยาวชนของไทยได้เรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมในขณะที่ได้บรรพชาอุปสมบทในระยะเวลาอันสั้นนับเป็นการส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของพุทธศาสนิกชนอีกแบบหนึ่ง เพราะการที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการจะทำให้เขาเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น เพื่อให้กุลบุตรเหล่านั้นเมื่อลาสิกขาออกไปจะสามารถเป็นอุบาสกที่ดีและเป็นผู้นำทางศาสนาได้ต่อไป

5) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคม

ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานจะสามารถนำพาแห่งพระพุทธศาสนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างไม่ต้องสงสัย ซึ่งหน่วยงานแต่ละฝ่ายย่อมมีจุดเด่นของตัวเอง และสามารถนำจุดเด่นเหล่านั้นมาพัฒนาร่วมกันระหว่างหน่วยงาน จึงจะสามารถส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของเด็กและเยาวชนให้เกิดขึ้นได้ อีกทั้งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

6) การติดตามประเมินผลผู้บรรพชาอุปสมบท

การติดตามประเมินผลผู้บรรพชาอุปสมบทสามารถทำได้ 2 กรณี คือการติดตามประเมินผลในขณะที่ยังบวชและการติดตามประเมินผลหลังจากลาสิกขาแล้ว การติดตามประเมินผลขณะที่ยังบรรพชาอุปสมบท การติดตามผู้บรรพชาอุปสมบทขณะที่ยังบรรพชาอุปสมบทอยู่นั้น สามารถนำข้อมูลมาพัฒนาปรับปรุงไม่ว่าจะเป็นด้าน การเป็นอยู่ การเรียนรู้ หรือความต้องการต่าง ๆ ของผู้บรรพชาอุปสมบท ในขณะเดียวกันการติดตามหลังการลาสิกขาไปแล้ว ก็จะทำให้ทราบว่าผู้ผ่านการบรรพชาอุปสมบทแต่ละโครงการหรือไม่ได้เข้าร่วมโครงการก็แล้วแต่ได้ อะไรบ้าง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโครงการครั้งต่อไป หรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

การส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทโดยภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เป็นการสนับสนุนโดยเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการสนับสนุนโดยไม่เป็นทางการแต่อาศัยความสนิทสนมคุ้นเคยกับท่านเจ้าอาวาส หัวหน้าหน่วยงานก็จะเข้ามาให้การสนับสนุน ดังนี้

1) รูปแบบความร่วมมือของหน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

การให้การสนับสนุนการบรรพชาอุปสมบทโดยหน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมนั้น ส่วนใหญ่เป็นการให้การสนับสนุนโดยไม่มีรูปแบบตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงกันของทั้งทางวัดและทางหน่วยงาน บางหน่วยงานก็ให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการ เช่น โครงการอุปสมบทหมู่ หรือโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โดยหน่วยงานภาคเอกชนจะรับเป็นเจ้าภาพใหญ่ตลอดโครงการโดยให้การสนับสนุนทั้งทุนในการดำเนินงานโครงการและสนับสนุนสิ่งของที่ใช้ในโครงการ อย่างไรก็ตามการสนับสนุนดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการของทั้งทางวัดและทางหน่วยงานภาคเอกชน

2) ลักษณะการสนับสนุนการบรรพชาอุปสมบทของหน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคม

การสนับสนุนส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทของหน่วยงานภาคเอกชนและภาคประชาสังคมนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการสนับสนุนด้วยทุนทรัพย์และสิ่งของ กล่าวคือการจัดผ้าป่าสามัคคีร่วมโครงการบรรพชาอุปสมบทในแต่ละครั้ง โดยหน่วยงานภาคเอกชนจะเป็นเจ้าภาพหลัก และจัดหาคณะกรรมการมาร่วมโดยภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นลักษณะโดยทั่วไปของสังคมไทย จึงทำให้วัดต่าง ๆ สามารถจัดการบรรพชาอุปสมบทโดยไม่ต้องพึ่งงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) หน่วยงานภาครัฐแต่ละพื้นที่ควรให้การสนับสนุนส่งเสริมการบรรพชาอุปสมบทในระดับพื้นที่ โดยร่วมให้ข้อมูลประชาสัมพันธ์ สนับสนุนด้านงบประมาณ หรือวิทยากรด้านต่าง ๆ ร่วมกับคณะสงฆ์ในพื้นที่
- 2) หน่วยงานคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่ควรจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หรือโครงการอุปสมบทหมู่เนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันสำคัญของชาติ อย่างสม่ำเสมอ
- 3) ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ควรสนับสนุนด้านงบประมาณ และสิ่งของเครื่องใช้ในการบรรพชาอุปสมบทของเด็กและเยาวชน ในแต่โครงการที่วัดและหน่วยงานภาครัฐร่วมกันจัดขึ้นในพื้นที่

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ให้กับพระภิกษุสามเณรที่เข้าร่วมโครงการบรรพชาอุปสมบทหมู่ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และทราบความต้องการของผู้เข้าร่วมโครงการบรรพชาอุปสมบทหมู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว ชิตตะขบ. (2555). *ประวัติความสำคัญของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ.ปยุตโต). (2557). *พุทธธรรม. (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาทวี วิสารโท. (2560). การบวชเป็นศาสนทายาทในพุทธศาสนาแบบเถรวาท. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 15-26.
- พระมหาสัญญา ขนติธมโม. (2561). รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(2), 711-728.
- พระอรรถชาติ เดชดำรง. (2566). การแบ่งช่วงชั้นทางสังคม : มุมมองของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพระพุทธศาสนา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(2), 481-492.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยตะ ชัยวรมันกุล, พระครูโสภณวิธานวัตร, สุพัฒน์ ชัยวรรณ, สายน้ำผึ้ง รัตนงาม และ ธนัชร เกตุคง. (2566). พุทธนวัตกรรมการภาวนา 4 เพื่อเพิ่มพลังของผู้สูงอายุ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 6(2), 611-625.
- รัฐกรณ์ พงษ์ประเสริฐ. (2564). ปัจจัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงจำนวนสามเณรในพระพุทธศาสนา. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(4), 2143-2153.

- Damnoen, P. S., Siri, P., Supattho, P. S., & Kaewwilai, K. (2021). The Development of Student Characteristics in According to the Nawaluk Framework of the Buddhist integration of Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 5(2), 126–135.
- Klomkul, L., Damnoen, S., Sawasdee, U., & Wilairadtanakun, A. (2023). Network Development of Buddhist Communication Innovative Space For Media Literacy of Thai Youths. *Journal of Namibian Studies: History Politics Culture*, 35, 919-935.
- Phumphongkhochasorn, P., Damnoen, S., Tuwanno, D. M., Srichan, P. W., & Udomdhammajaree, P. (2022). Educational Quality Assurance and School Management Standards According to International. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 6(1), 1–16.
- Tan, C. C., & Damnoen, P. S. (2020). Buddhist Noble Eightfold Path Approach in the Study of Consumer and Organizational Behaviors. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 1–20.